

Chiến lược Vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc và tác động

PHẠM THÁI QUỐC*
VÕ THỊ MINH LỆ**

Tóm tắt: Tăng trưởng kinh tế Trung Quốc nhiều năm suy giảm liên tiếp cùng với đó là cuộc chiến thương mại với Mỹ chưa có hồi kết, hiểm họa từ đại dịch Covid 19 và những bất ổn tiềm ẩn không dự đoán được đã buộc Chính phủ Trung Quốc phải nhìn nhận lại mô hình tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc trong thời gian qua. Tại cuộc họp của Bộ chính trị Trung Quốc vào tháng 5/2020, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã công bố ý tưởng về “Chiến lược vòng tuần hoàn kép” trong đó Trung Quốc tập trung xây dựng vòng tuần hoàn trong nước bao gồm sản xuất, phân phối và tiêu dùng thay vì phụ thuộc vào vòng tuần hoàn bên ngoài. Mặc dù mới là ý tưởng xong chiến lược này cho đến thời điểm hiện tại đã tác động ít nhiều đến một số quốc gia và khu vực trên thế giới. Bài viết làm rõ nội dung của chiến lược và những tác động nêu trên, trên cơ sở đó đưa ra một số hàm ý cho Việt Nam.

Từ khóa: Chiến lược, vòng tuần hoàn kép, Trung Quốc, tác động.

1. Bối cảnh ra đời của chiến lược “Vòng tuần hoàn kép”

Sau cải cách và mở cửa nền kinh tế Trung Quốc năm 1978, mô hình tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc phụ thuộc chủ yếu vào ba động lực chính là đầu tư, tiêu dùng trong nước và xuất khẩu, tuy nhiên kể từ sau cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu năm 2008 - 2009 trở lại đây và đặc biệt khi đại dịch Covid -19 bùng phát tại Trung Quốc vào cuối năm 2019 thì mô hình tăng trưởng này đã bộc lộ nhiều dấu hiệu bất ổn do bị tác động tích lũy của nhân tố bên trong và bên ngoài khiến cho ba động lực đầu tàu của Trung Quốc liên tục suy giảm. Các nhân tố bên trong và bên ngoài quốc gia chính là động lực thúc đẩy Chính phủ Trung Quốc phải

đưa ra chiến lược kinh tế mới hay còn gọi là “Chiến lược Vòng tuần hoàn kép”.

i) Nhân tố trong nước

Thứ nhất, tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc trong nhiều năm liên tiếp cho thấy có sự suy giảm rõ rệt. Tăng trưởng GDP trung bình chỉ đạt 7,6% trong giai đoạn năm 2010 - 2019, so với mức 10,3% trong giai đoạn 2000 - 2010 và dự đoán sự suy giảm sẽ vẫn tiếp tục trong những năm tới khi Trung Quốc phải giải quyết một loạt các vấn đề về cấu trúc, bao gồm tái cơ cấu phân bổ vốn, tồn dư hàng hóa và già hoá dân số (Huang, 2020).

Thứ hai, Trung Quốc phải đối mặt với môi trường bên ngoài đang xấu đi. Trung Quốc bắt đầu căng thẳng thương mại với Mỹ từ năm 2017, sau đó những căng thẳng đã lan sang các

* ** Viện Kinh tế và Chính trị Thế giới

lĩnh vực công nghệ, tài chính, truyền thông và địa chính trị. Các cuộc khảo sát do Phòng Thương mại Mỹ tại Trung Quốc thực hiện cho thấy 37% người được hỏi không có kế hoạch đầu tư thêm hoặc giảm đầu tư vào các hoạt động ở Trung Quốc trong năm 2020, so với 16% vào năm 2013. Tình trạng bế tắc kéo dài này có thể dẫn đến quan hệ kinh tế với Mỹ trở nên lỏng lẻo hơn trong những năm tới - quốc gia hiện là thị trường xuất khẩu hàng đầu của Trung Quốc và là quốc gia sáng tạo nhất ở cấp độ toàn cầu. Ngoài quan hệ với Mỹ, môi trường bên ngoài của Trung Quốc nhìn chung cũng trở nên kém thuận lợi hơn, một cuộc khảo sát được thực hiện vào mùa hè năm 2020 của Pew Research Center cho thấy nhận thức của công chúng về Trung Quốc đã xấu đi rõ rệt ở các nước phát triển (Huang, 2020).

Thứ ba, kinh tế Trung Quốc đã chuyển hướng sang giai đoạn phát triển chất lượng cao, tuy nhiên những vấn đề liên quan đến phát triển cân bằng và bền vững vẫn chưa được chú ý đầy đủ. Giai đoạn 2021 - 2025 ghi dấu ấn quan trọng, là thời kỳ Quy hoạch 5 năm lần thứ 14 về phát triển kinh tế và xã hội của Trung Quốc, là năm năm đầu tiên sau khi Trung Quốc thực hiện mục tiêu 100 năm đầu tiên, và tiến tới mục tiêu 100 năm lần thứ hai, là thời kỳ then chốt để Trung Quốc chuyển từ xây dựng xã hội khá giả toàn diện sang bắt tay vào hành trình mới xây dựng quốc gia hiện đại hóa xã hội chủ nghĩa.

ii) Bối cảnh quốc tế

Thứ nhất, thế giới đang chịu những tác động nặng nề bởi đại dịch Covid-19 khởi phát từ Trung Quốc. Các nước lớn có nhiều bất đồng về nguyên nhân đại dịch cũng như chưa có sự hợp tác thống nhất về sản xuất, đặc biệt là sản xuất vaccine ngừa Covid. Nhiều nước đã suy nghĩ lại về sự phụ thuộc vào quốc gia khác trong chuỗi cung ứng toàn cầu (đặc biệt là trong các ngành chiến lược như cung cấp thiết bị y tế và nguyên liệu dược) và sẽ đẩy nhanh quá trình dịch chuyển chuỗi cung ứng ra khỏi Trung Quốc.

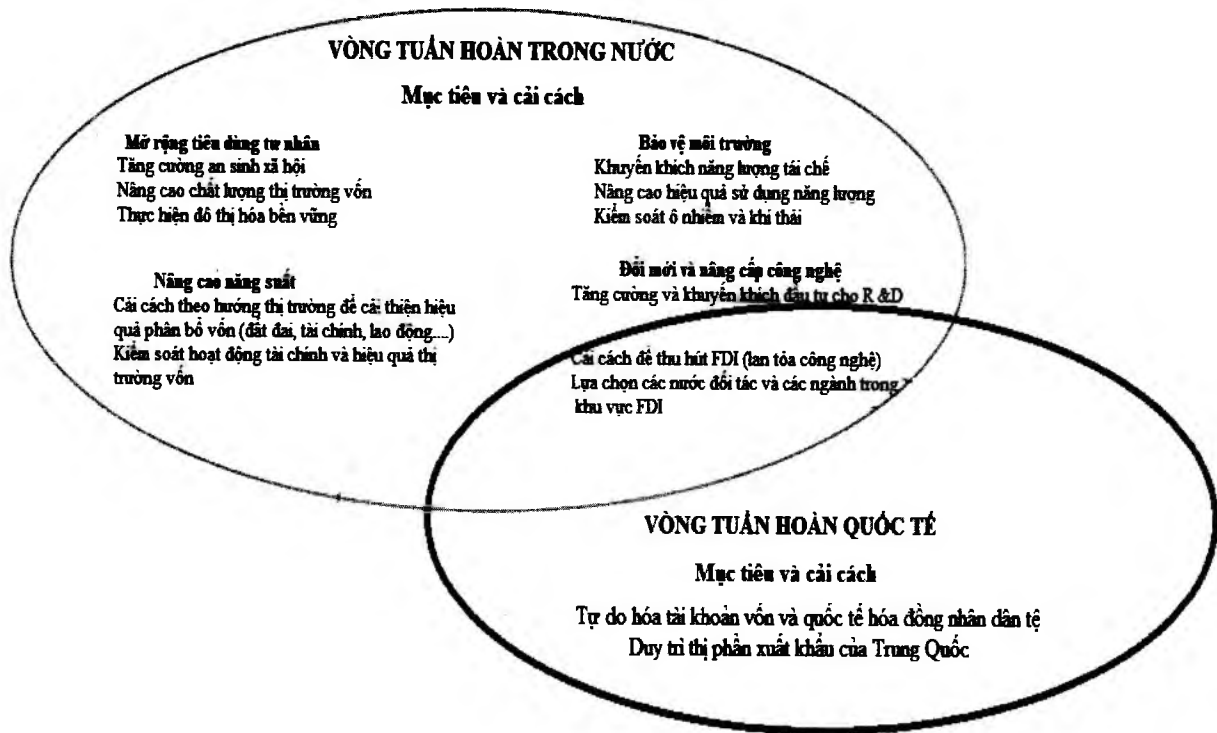
Thứ hai, Trung Quốc gần như đang bị mắc kẹt trong căng thẳng với Mỹ trên hầu hết các mặt: kinh tế, chính trị, quân sự, ngoại giao. Thêm vào đó, Trung Quốc cũng phải đối mặt với bầu không khí thù địch toàn cầu ngày càng gia tăng khi nước này thực hiện chính sách ngoại giao sói lang.

Thứ ba, cách mạng khoa học - công nghệ lần thứ tư (CMCN 4.0) và thay đổi cơ cấu ngành nghề đang diễn ra sâu sắc, điều chỉnh mạnh so sánh lực lượng quốc tế và điều này cũng đặt ra những áp lực đối với sự phát triển của Trung Quốc.

Cuối cùng là yếu tố môi trường quốc tế ngày càng phức tạp, nhân tố không ổn định, không xác định tăng lên rõ rệt, đặt ra nhiều thách thức đối với Trung Quốc.

2. Nội dung, bản chất của chiến lược “Vòng tuần hoàn kép”

Tại cuộc họp của Bộ chính trị Trung Quốc vào tháng 5/2020, Tổng Bí thư, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã công bố ý tưởng về “Chiến lược vòng tuần hoàn kép” trong đó Trung Quốc tập trung xây dựng vòng tuần hoàn trong nước bao gồm sản xuất, phân phối và tiêu dùng thay vì phụ thuộc vào vòng tuần hoàn bên ngoài. *Chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” bao gồm hai nhiệm vụ song song, vừa duy trì mở cửa chọn lọc với thế giới qua “vòng tuần hoàn quốc tế” vừa đồng thời củng cố thị trường trong nước qua “vòng tuần hoàn nội địa”*. Trung Quốc dự kiến hình thành một mô hình phát triển mới trong đó vòng tuần hoàn nội địa đóng vai trò chủ đạo (Lhatoo, Lam, & Cheung, 2020), trong vòng tuần hoàn đó Chính phủ Trung Quốc tập trung vào cải cách nền kinh tế trên cả hai phương diện cung và cầu của nền kinh tế. Trên phương diện cầu, mục tiêu của Trung Quốc là thúc đẩy chi tiêu tiêu dùng trong nước và gia tăng đầu tư vào một số cơ sở hạ tầng quan trọng (liên quan đến bảo vệ môi trường, phát triển kinh tế số, internet kết nối vạn vật...). Trên phương diện cung, Chính phủ Trung Quốc đặt mục tiêu khuyến khích các doanh nghiệp sản xuất công nghiệp của Trung Quốc trở nên ít phụ thuộc hơn vào các nguồn cung ứng đầu vào từ nước ngoài.

Hình 1: Chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” của Trung Quốc

Nguồn: Huang (2020).

Trong mô hình phát triển kinh tế mới “tuần hoàn lớn trong nước là chủ thể, thúc đẩy giữa tuần hoàn kép trong nước và quốc tế” được cho là khái niệm cốt lõi. Sử dụng đổi mới khoa học và công nghệ để tạo ra động lực phát triển mới và thực hiện tăng trưởng dựa vào đổi mới. Đây thực chất là việc thúc đẩy thay thế nhập khẩu và mở rộng nhu cầu trong nước.

Ba điểm hành động của chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” là chuyển nguồn vốn sang lĩnh vực sản xuất cao cấp, giảm sự phụ thuộc vào nhập khẩu thực phẩm và năng lượng, đồng thời giảm cho vay và đầu tư ra nước ngoài. Tuy nhiên, để triển khai được kế hoạch đòi hỏi phải có những thay đổi trong môi trường kinh doanh, cải cách thuế và luật lao động, hỗ trợ lập pháp

cho những thay đổi và trên hết là hiện đại hóa quản trị, sửa chữa hệ thống hộ khẩu.

Đối với vòng tuần hoàn nội địa, điểm nhấn chính là việc Trung Quốc vừa củng cố sức mạnh của nền kinh tế, vừa xử lý các khiếm khuyết để nâng cao sức sống và khả năng tự chủ của nền kinh tế. Điều đó có nghĩa Trung Quốc sẽ phải tạo ra một vòng tuần hoàn sản xuất khép kín, không lệ thuộc vào nước ngoài về công nghệ, đầu tư hay thị trường tiêu thụ. Nói cách khác, Trung Quốc sẽ phải chủ động thúc đẩy sản xuất, lưu thông hàng hóa trong nội địa, từ nguồn nguyên liệu đầu vào, quá trình sản xuất cho đến đối tượng tiêu thụ, giảm sự phụ thuộc đầu vào bên ngoài đặc biệt trong các lĩnh vực chủ chốt như năng lượng, công nghệ và thực phẩm.

Đối với vòng tuần hoàn quốc tế, Trung Quốc vẫn sẽ duy trì sự tham gia sâu rộng vào chuỗi cung ứng toàn cầu, đồng thời từng bước tạo dựng các chuỗi cung ứng do mình đứng đầu.

Việc thực hiện chiến lược vòng tuần hoàn kép - đặc biệt là cách Trung Quốc giải quyết căng thẳng giữa hai chiều tuần hoàn - sẽ có ý nghĩa quan trọng đối với phương thức phát triển kinh tế của Trung Quốc trong thời gian tới (Fengyang, 2020). Về dài hạn, chiến lược vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc sẽ nhấn mạnh nhiều đến việc tăng cường tính tự lực của nền kinh tế thông qua việc mở rộng và hệ thống hoá các biện pháp đang và sẽ triển khai, bao gồm kế hoạch “Sản xuất tại Trung Quốc năm 2025”, “Tiêu chuẩn Trung Quốc 2035”, “Con đường tư lự số”, kế hoạch làm chủ công nghệ tiên tiến và chương trình nghị sự “cải cách cơ cấu nguồn cung” được đưa ra từ năm 2015. Mô hình mới vẫn nhấn mạnh đến vai trò của thị trường vốn, tài chính và công nghệ quốc tế nhưng đồng thời cũng đặt ra yêu cầu quan trọng hơn là củng cố các tiềm lực trong nước để tránh sự phụ thuộc quá mức vào nền kinh tế toàn cầu - do những lo ngại về an ninh quốc gia hoặc sự thay đổi của chu kỳ kinh tế toàn cầu.

Tại cuộc họp của Bộ Chính trị vào tháng 5/2020, ông Tập Cận Bình đã miêu tả vòng tuần hoàn kép là khuôn khổ để xây dựng chính sách kinh tế mới. *Những bình luận gần đây của ông Tập Cận Bình về kinh tế không đề cập nhiều đến việc thúc đẩy tiêu dùng mà chủ yếu củng cố khả năng tự chủ của Trung Quốc*. Trong phát biểu vào ngày 31/10/2020, ông đánh giá, Trung Quốc cần xây dựng các chuỗi cung ứng “tự phát triển, có thể kiểm soát”, với ít nhất một nguồn thay thế cho các sản phẩm quan trọng (Xinhua, 2020). Ông nhấn mạnh mục đích chiến lược của việc mở cửa cho các công ty nước ngoài, tức là bằng cách khiến họ phụ thuộc nhiều hơn vào thị trường Trung Quốc, sẽ ngăn cản các cường quốc khác gây áp lực trong nước. Trong chiến lược mới, nếu các liên kết với nền kinh tế toàn

cầu khiến nền kinh tế trong nước dễ tổn thương, Trung Quốc sẽ chủ động giảm thiểu các liên kết này. Ngược lại, Trung Quốc sẽ chỉ mở rộng các liên kết tạo ra lợi ích cho phát triển trong nước (The Economist, 2020). Chiến lược “vòng tuần hoàn kép” chính là trọng tâm trong kế hoạch 5 năm giai đoạn 2021-2025 của Trung Quốc và bản dự thảo đầu tiên được Đảng Cộng sản Trung Quốc công bố vào ngày 3/11/2020.

3. Tác động của chiến lược “Vòng tuần hoàn kép”

3.1. Đánh giá bước đầu về chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” của Trung Quốc

Từ những diễn biến chính trị và nội dung các văn bản liên quan đến chiến lược vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc cho đến nay, có thể rút ra một số đánh giá, nhận xét như sau:

Thứ nhất, do tính chất quan trọng của bước điều chỉnh này, các chuyên gia Trung Quốc hiện vẫn đang tranh luận gay gắt về các chi tiết chính của khuôn khổ chiến lược. Một số quan điểm cho rằng vẫn cần nhấn mạnh vào “vòng tuần hoàn quốc tế” nhằm tạo động lực thúc đẩy cải cách kinh tế trong nước. Quan điểm khác dựa trên lưu ý về an ninh quốc gia cho rằng sự thịnh vượng lâu dài của Trung Quốc phụ thuộc vào việc tách khỏi một phần nền kinh tế toàn cầu có thể bị khai thác bởi các cường quốc thù địch (tức Mỹ) (Blanchette & Polk, 2020).

Thứ hai, trong bản Kế hoạch 5 năm lần thứ 14 (phiên bản bổ sung cuối cùng dự kiến được thông qua tại kỳ họp thường niên của Quốc hội Trung Quốc vào tháng 3/2021), chưa nêu rõ các ngành sẽ được ưu tiên phát triển. Thay vào đó, văn bản đề cập một cách tổng quát hơn đến nhu cầu phát triển các công nghệ quan trọng ở trong nước. Nhưng qua các chính sách khác đang triển khai cho thấy Trung Quốc sẽ đặc biệt khuyến khích các lĩnh vực công nghệ cao có nguy cơ bị đe dọa bởi những bất ổn trên toàn cầu. Tháng 8/2020, Chính phủ Trung Quốc đã công bố các chính sách giảm thuế và hỗ trợ cho

vay đổi với các công ty bán dẫn và phần mềm với mục tiêu Trung Quốc có thể tự chủ sản xuất được 40% tất cả các chất bán dẫn vào năm 2020 và 70% vào năm 2025 thay vì chỉ 15% như hiện nay (Zoey Zhang, 2020). Một trọng tâm khác là công nghệ xanh và năng lượng tái tạo. Điều đó không chỉ vì lợi ích môi trường (Trung Quốc gần đây cam kết sẽ ngừng gia tăng lượng khí thải carbon vào năm 2030). Đầu tư vào các doanh nghiệp như vậy cũng sẽ hạn chế cơn khát dầu nhập khẩu của Trung Quốc.

Thứ ba, chưa có sự định hình rõ ràng về tác động, chi phí của chiến lược này, ít nhất là trong ngắn hạn, thể hiện qua một số thay đổi trong nội dung dự thảo kế hoạch 5 năm lần thứ 14. Trước đây, khi công bố dự thảo Kế hoạch 5 năm trước khi Quốc hội thông qua, Đảng Cộng sản Trung Quốc thường công bố mục tiêu tăng trưởng GDP trung bình hàng năm trong suốt thời kỳ thực kế hoạch. Nhưng trong dự thảo này lần này không đưa ra chỉ tiêu tăng trưởng. Trong các bình luận, ông Tập Cận Bình tự tin Trung Quốc hoàn toàn có khả năng tăng gấp đôi quy mô nền kinh tế vào năm 2035 (Tabeta & Kawate, 2020). Điều đó sẽ đòi hỏi mức tăng trưởng trung bình hàng năm là 4,7% trong 15 năm tới. Tỷ lệ như vậy có thể dễ dàng đạt được trong nửa đầu của giai đoạn đó, nhưng có thể trở nên khó khăn hơn nhiều về sau này.

Trung Quốc đang rà soát đầu tư vào cơ sở hạ tầng và tập trung vào các giải pháp ngắn hạn khác nhằm đảm bảo tăng trưởng bền vững hơn, trong đó chú trọng nhiều đến các chính sách xã hội như chính sách liên quan đến chăm sóc sức khỏe, giáo dục... Như vậy, để xây dựng nền kinh tế ít phụ thuộc hơn vào các chuỗi cung ứng toàn cầu, Trung Quốc phải tìm cách chấp nhận tốc độ tăng trưởng giảm đi, ít nhất là trong giai đoạn chuyển đổi. Trung Quốc là nước hưởng lợi chính từ quá trình toàn cầu hóa, giúp nước này thống trị ngày càng nhiều các phân khúc sản xuất. Việc chuyển hướng chú trọng vào trong

nước có thể sẽ tốn kém. Nó có thể dẫn đến việc giảm nguồn công nghệ nước ngoài chảy vào Trung Quốc, giảm sự cạnh tranh đối với doanh nghiệp Trung Quốc và tăng nguy cơ lãng phí hơn khi chính phủ đổ tiền vào các ngành công nghiệp ưu tiên.

Thứ tư, sức ép cải cách đối với cả Chính phủ và doanh nghiệp từ việc nhấn mạnh vào vòng tuần hoàn trong nước sẽ là rất lớn. Doanh nghiệp Trung Quốc vẫn sẽ phải duy trì thị trường nước ngoài bất chấp tác động của đại dịch, và đồng thời tập trung hơn vào phát triển “sân chơi” trong nước, cải tiến một loạt sản phẩm, đặc biệt hướng đến nhóm người tiêu dùng trẻ tuổi với yêu cầu cao hơn về kiểu dáng và thoải mái hơn về chất lượng so với thế hệ trước. Bản thân các công ty cũng cố gắng tạo ra một phiên bản chiến lược tuần hoàn kép cấp doanh nghiệp. Quá trình này sẽ diễn ra trước hết ở các doanh nghiệp mũi nhọn như trong ngành công nghiệp bán dẫn (Erchi, Shujing, Hui, Ge, & Limin, 2020). Do tính chất đòi hỏi nhiều thời gian để xây dựng một vòng tuần hoàn ổn định, Trung Quốc sẽ cố gắng thúc đẩy gia tăng năng suất thông qua triển khai quyết liệt hơn các cải cách, trong đó có việc nới lỏng hệ thống đăng ký hộ khẩu vốn đang cản trở sự di chuyển của lao động nông thôn đến các thành phố lớn (Fengyang, 2020).

Bên cạnh đó, với chiến lược vòng tuần hoàn kép, Trung Quốc một mặt muốn xây dựng một nền kinh tế nội địa có sức chống chịu trước các rủi ro từ bên ngoài, trong khi đó vẫn tiếp tục gia tăng vai trò trong chuỗi cung ứng toàn cầu. Đây được coi là cách tiếp cận chính của Trung Quốc để đối phó các yếu tố không chắc chắn trên thị trường toàn cầu cũng như sự đối đầu của Mỹ. Trung Quốc sẽ tập trung mọi nguồn lực cho chiến lược này, trong đó sẽ đầu tư ưu tiên để cho ra được các sản phẩm mà Trung Quốc chưa tự làm ra được, đặc biệt trong các lĩnh vực Trung Quốc phụ thuộc nước ngoài và bị phía

Mỹ áp đặt những quy định nghiêm ngặt. Trong khi đó thị trường nước ngoài vẫn quan trọng đối với sự phát triển kinh tế của Trung Quốc và Trung Quốc cũng sẽ không từ bỏ thị trường màu mỡ này, song sẽ ngày càng nghiêng về tăng cường năng lực tự sản xuất để đáp ứng nhu cầu của thị trường nội địa khổng lồ.

Giới lãnh đạo Trung Quốc hy vọng với chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” Trung Quốc sẽ độc lập và tự chủ hơn trong việc sản xuất một số mặt hàng so với sự phụ thuộc mạnh vào nước ngoài như trước đây và có thể đối phó tốt hơn với các rào cản thương mại ngày càng gia tăng và các lệnh trừng phạt có thể xảy ra trong tương lai. Tuy nhiên, việc thực hiện và triển khai chiến lược này như thế nào vẫn chưa rõ và Trung Quốc vẫn chưa có sự chuyển hướng triệt để.

3.2. Dự báo những tác động của chiến lược “Vòng tuần hoàn kép”

Vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc có những tác động nhất định đối với khu vực và thế giới, tuy nhiên mức độ tác động đến các quốc gia, các ngành có sự khác nhau.

Đối với Mỹ và các nước phương Tây: Mỹ và các nước phương Tây đang tìm cách buộc Trung Quốc phải thay đổi, và lo ngại một ngày nào đó, Trung Quốc sẽ thống trị thế giới. Người Mỹ chắc chắn sẽ tìm hiểu kỹ chiến lược kinh tế mới này của Trung Quốc để có cách đối phó. Tổng sản lượng kinh tế (GDP) của Trung Quốc hiện đã theo sát nước Mỹ. ADB dự báo kinh tế Trung Quốc tăng 2,1% năm 2020¹ và là nền kinh tế duy nhất trong nhóm G20 có tăng trưởng trong năm 2020, trong khi GDP của Mỹ dự kiến giảm 4,3%. Căn cứ dự báo của ADB và IMF, theo ước tính, GDP của Trung Quốc tính theo tỷ giá hiện hành năm 2020 đạt 15.220 tỷ

USD, trong khi GDP của Mỹ giảm còn 20.800 tỷ USD, như vậy GDP của Trung Quốc tương đương 73% GDP của Mỹ, tăng tới 6 điểm phần trăm so với mức 67% của năm 2019. Đây là lần đầu tiên có một nền kinh tế có quy mô gần đuổi kịp Mỹ nhất trong vòng 100 năm qua, bởi GDP của Nhật Bản lúc cao nhất cũng chỉ bằng 71% GDP của Mỹ. Cũng trên cơ sở dự báo của IMF cho năm 2021, GDP của Trung Quốc dự kiến tăng 8,2%, trong khi Mỹ chỉ tăng 3,1%, thì khoảng cách giữa hai nền kinh tế tiếp tục được thu hẹp và GDP của Trung Quốc dự kiến tương đương 75% GDP của Mỹ vào năm 2021. Trong khi đó Trung tâm Nghiên cứu phát triển (DRC) thuộc Quốc vụ viện Trung Quốc dự báo quy mô nền kinh tế Trung Quốc sẽ vượt qua Liên minh châu Âu vào năm 2027 và vượt qua Mỹ vào năm 2032. Trong khi đó, một báo cáo chung của Viện Nghiên cứu phát triển quốc gia thuộc Đại học Bắc Kinh và Viện nghiên cứu Brookings (Mỹ) công bố tháng 10/2020 cũng dự báo, Trung Quốc sẽ bước vào hàng ngũ các nước có thu nhập cao sau năm 2025 và vượt qua Mỹ trở thành nền kinh tế số 1 thế giới sau năm 2030.

Việc Trung Quốc đưa ra chiến lược mới này khiến Mỹ và các nước phương Tây ngày càng cảnh giác với Trung Quốc và sẽ thực hiện chính sách cứng rắn hơn với Trung Quốc. Dù biết rằng hạn chế, trừng phạt hay cấm vận Trung Quốc cũng ảnh hưởng không nhỏ đến lợi ích của các công ty cũng như đến nền kinh tế của Mỹ và phương Tây, tuy nhiên Mỹ và các nước phương Tây vẫn không ngần ngại bởi lẽ để Trung Quốc có vị thế quốc tế lớn hơn, họ sẽ bị thiệt thòi nhiều hơn nữa.

Một số nước G20 và một số nền kinh tế mới nổi: Một số nước trong trung hạn sẽ bị tác động không nhỏ bởi chiến lược “vòng tuần hoàn kép” của Trung Quốc, song mức độ ảnh hưởng của các nước không đơn thuần chỉ ở khía cạnh trao đổi thương mại mà do phân giá trị gia tăng thực sự đã đóng góp vào tổng cầu cuối cùng của Trung Quốc (tức là hàng hóa hoặc dịch vụ cần thiết được mua bởi các hộ gia đình trong nước,

¹ Tổng quan tình hình kinh tế thế giới năm 2020, Tổng cục Thống kê, Cục Thống kê Thành phố Hải Phòng 24.12.2020, <https://www.thongkehaiphong.gov.vn/kinh-te-xa-hoi-20/tong-quan-tinh-hinh-kinh-te-the-gioi-nam-2020-256.html>

Chính phủ và đầu tư kinh doanh). Giá trị gia tăng đến từ bên ngoài đóng góp 14% tổng cầu cuối cùng của Trung Quốc, trong đó 5 quốc gia/nền kinh tế đóng góp chính là Mỹ là 2,1%; Nhật (1,3%); Hàn Quốc (1,0%); Đức (0,9%), Đài Loan (0,7%). Những con số này có thể cho thấy mức lệ thuộc lộ tương đối nhỏ của Trung

Quốc đối với công nghệ và phần giá trị gia tăng từ bên ngoài, song chúng lại cho thấy có một sự chênh lệch lớn giữa các ngành khi 44,8% tổng cầu cuối cùng của Trung Quốc dành cho ngành điện tử và giá trị gia tăng chủ yếu đến từ yếu tố bên ngoài, trong đó Hàn Quốc, Đài Loan và Nhật Bản là các nhà cung cấp chính (xem Bảng 1).

Bảng 1: Các quốc gia đóng góp vào cầu hàng hóa cuối cùng của Trung Quốc theo ngành

Đơn vị: %

Tỷ trọng trong tổng cầu cuối cùng của Trung Quốc	Tỷ trọng đóng góp cho giá trị gia tăng trong nước	Nhân tố nước ngoài đóng góp lớn nhất vào giá trị gia tăng		Nhân tố nước ngoài đóng góp lớn thứ hai vào giá trị gia tăng		Nhân tố nước ngoài đóng góp lớn thứ ba vào giá trị gia tăng	
		Quốc gia	Tỷ trọng	Quốc gia	Tỷ trọng	Quốc gia	Tỷ trọng
Điện tử	55,2	Hàn Quốc	9,2	Đài Loan	8,3	Nhật Bản	5,1
Thiết bị vận tải	67,6	Mỹ	12,9	Pháp	3,6	Đức	2,5
Giấy	72,1	Mỹ	5,2	Canada	1,8	Nhật Bản	1,7
Lắp ráp ô tô	75,4	Đức	4,1	Nhật Bản	3,5	Mỹ	3,5
Máy móc, thiết bị	76,5	Nhật	3,5	Mỹ	2,6	Đức	2,4
Hóa chất và dược hóa chất	78,4	Mỹ	3,0	Nhật Bản	1,7	Đức	1,3
Giao thông	80,2	Mỹ	3,2	Nhật Bản	1,4	Hồng Kông	1,0
Thiết bị gia dụng	80,8	Mỹ	2,3	Nhật Bản	1,7	Ấn Độ	1,3
Kim loại	80,8	Mỹ	2,1	Australia	2,0	Nhật Bản	1,5
Năng lượng	81,1	Ả rập Xê út	2,0	Nga	1,5	Mỹ	1,1
Phần mềm và các dịch vụ công nghệ thông tin	83,9	Mỹ	2,4	Ấn Độ	2,2	Hàn Quốc	1,3
Bán lẻ	84,5	Mỹ	3,3	Nhật Bản	1,7	Đức	1,0
Dệt	85,9	Mỹ	1,3	Hàn Quốc	1,0	Nhật Bản	0,9
Hàng hóa	87,5	Mỹ	1,3	Australia	0,9	Ả rập Xê út	0,8
Nông sản	89,3	Mỹ	1,8	Brazil	1,1	Australia	0,5
Xây dựng	90,0	Mỹ	1,1	Nhật Bản	0,8	Hàn Quốc	0,7
Máy tính và mạng viễn thông	90,5	Mỹ	1,4	Hàn Quốc	0,7	Đài Loan	0,7

Nguồn: Huang (2020).

Tương tự, Bảng 2 cho thấy các quốc gia Mỹ, Nhật Bản và Đức là ba quốc gia dẫn đầu về tỷ lệ ứng dụng các bằng phát minh sáng chế trong nhiều lĩnh vực, và để đuổi kịp công nghệ của ba quốc gia này Trung Quốc đã tập trung nguồn lực, cũng như ưu tiên cao vào đầu tư đổi mới công nghệ của quốc gia. Khi Trung Quốc tập trung vào sản xuất và tiêu dùng trong nước, ba nước Mỹ, Nhật Bản, Đức trong trung hạn chỉ chịu rủi ro rất thấp, tuy nhiên đối với năm

nền kinh tế khác như Đài Loan, Malaysia, Singapore, Thái Lan và Chile nguy cơ rủi ro mất thị phần rất cao. Trong trung hạn, năm nền kinh tế này sẽ lần lượt chịu tổn thất lên tới 10,3%, 6,5%, 5,6%, 5,1% và 5,0% GDP. Đối với Khu vực đồng tiền chung châu Âu, trong trung hạn tổn thất có thể lên tới 0,9% GDP, trong đó các ngành chịu phơi lộ nhất là các ngành liên quan đến máy móc thiết bị, xây dựng, nông sản và điện tử (Huang, 2020).

Bảng 2: Ứng dụng các bằng phát minh sáng chế theo Hiệp ước Hợp tác Sáng chế, theo lĩnh vực

Tỷ trọng toàn cầu	Tỷ lệ ứng dụng lớn nhất thế giới		Tỷ lệ ứng dụng lớn thứ hai		Tỷ lệ ứng dụng lớn thứ ba		Tỷ lệ ứng dụng lớn thứ tư		Tỷ lệ ứng dụng lớn thứ năm	
	Quốc gia	Tỷ lệ (%)	Quốc gia	Tỷ lệ (%)	Quốc gia	Tỷ lệ (%)	Quốc gia	Tỷ lệ (%)	Quốc gia	Tỷ lệ (%)
Điện tử	Mỹ	26,7	Nhật Bản	19,7	Trung Quốc	19,6	Hàn Quốc	7,0	Đức	5,7
Thiết bị vận tải	Mỹ	18,0	Trung Quốc	11,9	Nhật Bản	11,2	Đức	11,2	Pháp	7,9
Giấy	Mỹ	21,1	Nhật Bản	18,4	Đức	14,6	Pháp	5,2	Phân Lan	5,0
Lắp ráp ô tô	Nhật Bản	31,0	Đức	23,2	Mỹ	13,4	Pháp	7,1	Trung Quốc	4,6
Máy móc, thiết bị	Nhật Bản	23,1	Mỹ	19,5	Đức	12,9	Trung Quốc	10,8	Hàn Quốc	5,6
Hóa chất và dược hóa chất	Mỹ	29,1	Nhật Bản	19,4	Đức	9,8	Trung Quốc	6,8	Hàn Quốc	5,1
Thiết bị gia dụng	Mỹ	33,5	Nhật Bản	15,8	Đức	7,2	Trung Quốc	6,3	Hàn Quốc	5,3
Kim loại	Nhật Bản	23,0	Mỹ	17,5	Đức	13,9	Trung Quốc	7,3	Hàn Quốc	5,9
Năng lượng	Mỹ	39,7	Nhật Bản	7,2	Đức	6,3	Trung Quốc	4,9	Pháp	4,9
Phần mềm và các dịch vụ CNTT	Mỹ	40,2	Nhật Bản	12,1	Trung Quốc	11,2	Hàn Quốc	10,2	Anh	2,9
Dệt	Mỹ	31,6	Nhật Bản	16,0	Hàn Quốc	8,1	Trung Quốc	7,3	Đức	6,1
Nông sản	Mỹ	22,0	Nhật Bản	15,6	Trung Quốc	10,8	Hàn Quốc	5,5	Thụy Sĩ	5,4
Xây dựng	Mỹ	32,7	Nhật Bản	13,6	Đức	7,4	Trung Quốc	6,3	Hàn Quốc	5,8

Nguồn: Huang (2020).

Việc Trung Quốc chú trọng thúc đẩy nhu cầu tiêu dùng trong nước và việc tự cung tự cấp về mặt công nghệ có thể sẽ định hình lại các dòng chảy đầu tư và thương mại toàn cầu. Theo hướng đó, Trung Quốc sẽ tập trung đầu tư vào sản xuất các mặt hàng có giá trị cao hơn, trong đó có thể bao hàm cả việc Trung Quốc sẽ tìm cách tạo dựng mô hình sản xuất của Mỹ hay Đức và nếu Trung Quốc thành công thì đây là một thách thức rất lớn đối với các nền kinh tế công nghiệp hóa. Khi đó, một loạt phân khúc thị trường mới có thể bị phá vỡ (Báo Đầu tư, 2020).

Tuy nhiên đối với Trung Quốc việc tìm cách tạo dựng các mô hình sản xuất của Mỹ hay Đức thì cũng đòi hỏi chi phí đáng kể trong dài hạn. Trung Quốc có thể sẽ sản xuất hầu hết các hàng hóa trong nước nhưng với chi phí cao hơn và không phải mọi sản phẩm đều có chất lượng như nhau. Điều này chắc chắn sẽ làm giảm hiệu suất kinh tế vĩ mô và do đó cản trở sự tăng trưởng kinh tế của Trung Quốc trong dài hạn. Trong khi đó đối với các nước phương Tây, với những lỗ hổng xuất hiện kể từ sau đại dịch Covid kết hợp với chiến lược Vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc khiến cho một số quốc gia phương Tây trở nên quan ngại, ví dụ như các nước thuộc khối EU. Khối này phụ thuộc quá nhiều vào việc nhập khẩu các nguyên liệu thô quan trọng của Trung Quốc được sử dụng để sản xuất pin và thiết bị năng lượng tái tạo. Sự gián đoạn của chuỗi cung ứng trong bối cảnh Covid, kết hợp với chi phí nhân công đang gia tăng đang thúc đẩy một số công ty nước ngoài đẩy nhanh xu hướng “hồi hương” đối với một số hoạt động sản xuất của họ ở Trung Quốc.

Đối với các nước ASEAN: Trung Quốc muốn tránh phụ thuộc vào Mỹ và các nước phương Tây, do đó sẽ cần mở rộng hợp tác với các nước láng giềng. Với chiến lược kinh tế mới, Trung Quốc sẽ đẩy mạnh việc thực thi Hiệp định thương mại - RCEP với các nước ASEAN, Nhật Bản, Hàn Quốc, Australia và Newzeland. Trung Quốc cũng tích cực sử dụng vòng tuần hoàn quốc tế đối với các nước ASEAN, tuy nhiên

vòng tuần hoàn đó sẽ được giới hạn và tái cấu trúc lại. Kết quả sơ bộ cho thấy, vòng tuần hoàn quốc tế đã có những dấu hiệu tích cực khi trong quý đầu của năm 2020, ASEAN đã vượt qua EU để trở thành đối tác thương mại lớn nhất của Trung Quốc. Thương mại giữa ASEAN và Trung Quốc đã chiếm 15% tổng khối lượng trao đổi thương mại của Trung Quốc. Tương tự, ASEAN cũng đang gia tăng đầu tư vào Trung Quốc. Trong nửa đầu năm 2020, đầu tư từ ASEAN vào Trung Quốc cũng đã tăng lên 2,9% so với cùng kỳ năm 2019 (Dora Heng, 2020). Tuy nhiên, cũng không thể phủ nhận một điều có quốc gia không muốn bị phụ thuộc và bị Trung Quốc thống trị nên trong một số lĩnh vực hợp tác một số nước đã thể hiện rõ quan điểm lập trường hợp tác hoặc không tham gia.

4. Một số hàm ý cho Việt Nam

Nhiều nhân tố thúc đẩy bên trong cũng như bên ngoài quốc gia buộc Chính phủ Trung Quốc phải đưa ra chiến lược kinh tế mới, chiến lược này tác động không nhỏ đối với một số quốc gia và khu vực. Từ những tác động đề cập ở trên tác giả đưa ra một số gợi mở như sau:

Thứ nhất, Việt Nam cần phải theo dõi xem trên thực tế việc triển khai chiến lược “Vòng tuần hoàn kép” ở Trung Quốc sẽ diễn ra nhanh, chậm như thế nào và sẽ được điều chỉnh trước những diễn biến mới của quốc tế ra sao để có các ứng phó kịp thời. Tuy nhiên, rất có thể không có sự chuyển hướng quá mạnh, quá tập trung vào bên trong (vòng tuần hoàn nội địa). Trung Quốc đã là quốc gia thương mại vào loại lớn nhất thế giới, vì vậy Trung Quốc hiểu rằng họ sẽ mất rất nhiều khi chuyển hướng tập trung vào nội địa.

Thứ hai, Việt Nam có thể tận dụng các cơ hội từ sự gia tăng hội nhập khu vực của Trung Quốc. Trung Quốc có thể cắt giảm trao đổi thương mại với Mỹ và các nước phương Tây và bù lại Trung Quốc cần tăng cường thương mại với các nước trong khu vực, trong đó có ASEAN nói chung và Việt Nam nói riêng. Như vậy, trong chừng mực nhất định, có thể sẽ tăng cơ hội cho Việt Nam.

Vòng tuần hoàn quốc tế sẽ được giới hạn lại và tái cấu trúc, Trung Quốc ít liên hệ hơn đối với toàn bộ nền kinh tế thế giới nhưng đồng thời tăng cường tương tác hơn với khu vực châu Á. Trên thực tế, ASEAN đã thay thế EU thành đối tác thương mại lớn nhất của Trung Quốc từ đầu năm 2020. Để thúc đẩy quá trình này, Trung Quốc sẽ chủ trương thúc đẩy việc thực hiện Hiệp định RCEP với các nước thành viên RCEP thuộc ASEAN, trong đó có Việt Nam.

Thứ ba, Trung Quốc sẽ tăng buôn bán với Việt Nam (cũng như các thành viên ASEAN, Đài Loan, Hàn Quốc...) đối với những sản phẩm mà Trung Quốc cần nhưng không hoặc ít nhập khẩu trực tiếp được từ Mỹ và các nước phương Tây. Hoặc Trung Quốc sẽ dùng các kênh khác nhau, kể cả phi chính thức, hay kinh tế ngầm, thông qua các nước láng giềng của Trung Quốc để tiếp cận, có được những cái mà họ cần trong điều kiện mới.

Thứ tư, Việt Nam cần tính đến khả năng hàng nội địa Trung Quốc xâm lấn, thâm thấu mạnh hơn, sâu hơn qua các kênh trực tiếp, qua biên giới Trung - Việt và gián tiếp thông qua biên giới Lào - Việt hay Campuchia vào Việt Nam. Khi Trung Quốc buộc phải dựa nhiều, dựa chính vào tuần hoàn nội địa, chắc chắn Trung Quốc sẽ tăng cường khai thác các quan hệ thương mại biên giới. Trong số các khu vực láng giềng của Trung Quốc, thương mại biên giới Trung Quốc với các nước ASEAN gần như áp đảo trong tổng thương mại biên giới của Trung Quốc với các khu vực khác. Do vậy, Việt Nam cần tính đến khả năng hàng nội địa Trung Quốc tràn ngập vào thị trường Việt Nam.

Thứ năm, Việt Nam cần chủ động về nguồn vốn do vốn FDI và ODA của Trung Quốc cho Việt Nam có khả năng sẽ giảm. Trung Quốc có khả năng sẽ tập trung chuyển nguồn vốn sang lĩnh vực sản xuất các sản phẩm chất lượng cao, giảm sự phụ thuộc vào nhập khẩu công nghệ,

năng lượng và thực phẩm; đồng thời giảm cho vay và đầu tư ra nước ngoài. Từ góc cạnh này, có thể FDI từ Trung Quốc và ODA của Trung Quốc cho Việt Nam sẽ giảm.

Thứ sáu, Việt Nam cần chuẩn bị để đối phó với những dấu hiệu mới, những động thái mới của Trung Quốc ở biển Đông. Trong chính sách biển Đông của Trung Quốc, có một nhân tố bất biến, đó là: Bất chấp những khó khăn do điều chỉnh kinh tế, Trung Quốc vẫn không ngần ngại chà đạp lên các nguyên tắc cơ bản của luật pháp quốc tế để thực hiện các yêu sách chủ quyền phi lý của họ ở khu vực biển Đông, xem biển Đông là khu vực thuộc lợi ích cốt lõi của họ (tương tự như Tây Tạng, Tân Cương, Hồng Kông, Đài Loan). Chính sách, hành động của Trung Quốc về vấn đề biển Đông sẽ không thay đổi.

Giai đoạn 2013 - 2020, Trung Quốc tạm chấp nhận giữ nguyên hiện trạng ở khu vực biển Đông. Tuy nhiên sang giai đoạn 2020 - 2040, theo một số học giả Trung Quốc, Trung Quốc có ý định sẽ từng bước “thu hồi” và “khai thác” các đảo mà họ cho là bị nước khác chiếm giữ. Sau đó, Trung Quốc đẩy mạnh thực hiện các chính sách tự chủ khai thác, hợp tác khai thác và khai thác chung. Việc thông qua *Dự thảo Luật Cảnh sát biển Trung Quốc* với các quy định về sử dụng vũ khí trong quá trình “thực thi pháp luật” trên biển của nước này trong năm 2020 là một minh chứng cho bước đi này. Việc thu hẹp hợp tác ở quy mô quốc tế (do giám tuần hoàn bên ngoài) dẫn đến tình trạng Trung Quốc ngày càng thiếu tài nguyên, năng lượng. Và việc Trung Quốc thực hiện cái gọi là từng bước “thu hồi” và “khai thác” các đảo mà họ cho là bị nước khác chiếm giữ sẽ giúp Trung Quốc bù vào chỗ thiếu hụt này. Do đó, Việt Nam cần chuẩn bị để đối phó với những dấu hiệu mới, những động thái mới của Trung Quốc ở biển Đông liên quan đến vấn đề này♦

Tài liệu tham khảo:

1. Báo Đầu tư (2020): *Tuần hoàn kép - chiến lược mới của Trung Quốc trong cuộc độ sức kinh tế với Mỹ*, <https://www.baodautu.vn/tuan-hoan-kep-chien-luoc-moi-cua-trung-quoc-trong-cuoc-do-suc-kinh-te-voi-my-d129415.html>.
2. Bernd Weidensteiner (2020): *Chiến lược vòng tuần hoàn kép của Trung Quốc hàm chứa rủi ro cho thế giới*, Bản dịch của tác giả Tôn Thất Thông, <https://www.nghiencuulichsu.com/2020/09/25/chien-luoc-vong-tuan-hoan-kep-cua-trung-quoc-ham-chua-rui-ro-cho-the-gioi/>
3. Blanchette, J., & Polk, A (2020): *Dual Circulation and China's New Hedged Integration Strategy*. In: CSIS.
4. Dora Heng (2020): *What does China's dual circulation policy mean for ASEAN?*, <https://www.aseantoday.com/2020/10/what-does-chinas-dual-circulation-policy-mean-for-asean/>
5. Erchi, Z., Shujing, H., Hui, Q., Ge, Y., & Limin, A (2020): *In Depth: Huawei Eyes 'Not Made in America' Chip Supply Chain as Stockpiles Dwindle*. In: Caixin.
6. Fengyang. (2020): *China's "dual-circulation" strategy means relying less on foreigners*. *Economist*, <https://www.economist.com/china/2020/11/07/chinas-dual-circulation-strategy-means-relying-less-on-foreigners>
7. Huang, Françoise. (2020): *Dual Circulation: China's Way of Reshoring?*, https://www.eulerhermes.com/content/dam/onemarketing/ehndbx/eulerhermes_com/en_gl/erd/publications/pdf/2020_10_29_ChinaDualCirculation.pdf
8. Kevin Yao: *China to set five-year plan for steering economy through choppy waters*. *Reuters, Rethink, rebuild, recover (2020)*, <https://www.reuters.com/article/china-economy-plenum/china-to-set-five-year-plan-for-steering-economy-through-choppy-waters-idUSKBN2780RF>
9. Lhatoo, Y., Lam, J., & Cheung, T. (2020): *What is China's dual circulation strategy and why is it important?* In: South China Morning Post.
10. Silver, L., Devlin, K., & Huang, C. (2020): *Unfavorable Views of China Reach Historic Highs in Many Countries*, In: Pew Research Center.
11. Tabeta, S., & Kawate, I. (2020): *Xi raises prospect of doubling China's GDP by 2035*. *Nikkei Asia*. <https://www.asia.nikkei.com/Economy/Xi-raises-prospect-of-doubling-China-s-GDP-by-2035>
12. The Economist (2020): *No American election will change China's mind*. *Economist*, <https://www.economist.com/china/2020/11/07/no-american-election-will-change-chinas-mind>
13. TTXVN (2020): *Tuần hoàn kép - chiến lược mới của Trung Quốc trong cuộc độ sức kinh tế với Mỹ*, Thông Tân Xã Việt Nam, 12/9.
14. Xinhua (2020): *Xi's article on China's medium- and long-term economic, social development strategy to be published - Xinhua | English.news.cn*. In: Tân Hoa Xã.
15. Zoey Zhang (2020): *China's Incentives for Integrated Circuit, Software Enterprises*: <https://www.china-briefing.com/news/china-integrated-circuit-software-enterprises-tax-incentives>.

Thông tin tác giả:

PGS. TS. PHẠM THÁI QUỐC *Viện Kinh tế và Chính trị Thế giới*
 TS. VÕ THỊ MINH LỆ *Viện Hàn lâm Khoa học xã hội Việt Nam*
 Email: pthquoc@yahoo.co.uk